

IX

Мелася та Михайло Кирикович, поїхавши в Київ зараз після вінчання, довгенько задлялись в Києві. Були з одвідинами в усіх своїх знайомих. Нагулявшись донесхочу й скупившись, вони вернулись додому. На од'їзді до Києва батько дав Меласі гостинця п'ять сотень карбованців од себе та п'ять сотень, подарованих старим буртянським дядьком на «шпильки» для молоді. Мелася накупила собі золотих сережок, брошок та браслетів, Михайло Кирикович купив за триста карбованців чудового коника-скакуна. Решту вони потроху розтринькали, що й самі не зогляділись. На дорогу й для розплати в гостиниці Мелася мусила позичить сто карбованців в доброї Таїси Андріївни.

Трохи згодом якось раз заїхав в Деркачівку Яків Кирикович по дорозі в час об'їзду по селах. Мелася була невимовно рада. Вона причепурилась, поначіплювала на себе золоті обнови, аж сяла од золота, неначе давній еллінський чудодійний Ідол. Михайло Кирикович показував братові свого стрибуну, чванився ним, водив коника по дворі, неначе грався якоюсь гарною цяцькою. Яків Кирикович милувався тим коником, але не дуже-то звертав ва його увагу, бо не кохався в конях. Сливце цілий вечір за чаєм він сидів поруч з Лідою, неначе не міг надивитися на неї й набалакатись.

— Коли ж ви, Лідіє Андріянівно, од'їжджаєте од нас? — спитав Яків Кирикович.

— Як тільки Матушевські обіжнутья, то після обжинок вони зараз і поїдуть; поїду й я з ними. Старша Матушевська сама заряджує хазяйством, бо не дуже-то йме віри своєму злодійкуватому економові. Зберуть ужинок з полів, складуть в клуні та в току, та тоді й рушимо гуртом.

Молодому хлопцеві стало жаль, що вона од'їжджає на довгий час, що він довго не бачитиме її. Він зітхнув і похилив голову.

І якось невесело прощався він з Лідою. З якимсь невиразним смутком він вертався додому вже в пізню добу. Йому було шкода, що од'їжджає в далекий край людина, наче вже не чужа йому, а ніби рідна й дуже дорога, рідніша за рідного брата.

— Якове Кирнковичу! — сказала Ліда на прощанні. — Ви таки заверніть до Матушевських в Мотижинку. Вони обидві вже чули за вас і будуть дуже раді побачитися й познайомитись з вами. Не жалкуватимете.

— Добре! заїду в час моїх об'їздів по селах хоч на часину, коли ви говорите з таким поважанням до їх, — сказав Яків Кирикович на прощанні.

І він справдив свою обіцянку: заїхав, по дорозі додому, в ту Мотижинку, невеличке селце, що було недалечко збоку од великого шляху.

Дім Матушевських був старий і стародавній, увійшов в землю й трохи перехнябивсь, але був знадвору чисто оббілований, чепуренький, з мальованими віконницями й з великим та гарним квітником. Навкруги його ріс старий здоровецький овочний садок, котрий панни запродували одному київському міщанинові. До гостя в світлицю зараз увійшла старша Матушевська, літня панна, висока й поставна, з підтягтими кісми, що спадали густими кучерями на плечі. За нею слідком вибігла її менша сестра, нижча од неї, жвава й весела, ще молода панна. Обидві сестри чули про його й догадалися, який то гість несподівано завернув до їх оселі.

— Ми чули за вас од Ліди й таки, сказать по правді, сподівались бачить вас у себе в господі, — сказала Маруся Матушевська, старша панна, привітно привітавшись, і попросила доктора сідати.

— Ви живете тільки самі вдвох? — спитав Уласевич.

— Ні! З нами живе наша старенька мати, — промовила сестра Галя.

— Але ж і гарна ваша глушина! Ваш дім неначе заріс садком і вріс в садок та в квітки. Ви тут неначе в раї, — сказав Яків Кирикович.

— Нам нема часу й нудьгувать, бо ми самі хазяйнуємо в цьому раї, — промовила Маруся. — Ми таки зроду вдались хазяйновиті, то й доглядаємо самі всього і всім мусимо пиклюватись. Хазяйствечко в нас мале. Засіб наш невеликий, грошей в нас обмаль. Але, як кажуть в приказці, «хто дбає, той має».

— Я чув, ви вчились на жіноцьких курсах? — спитав Яків Кирикович.

— Була два роки, — сказала Маруся, — але я вчилась не задля того, щоб вийти на лікарку, а більше для своєї просвіти й свого розвитку. Я, бачте, дуже люблю природничі науки. Часом і лічу людей по селі, скільки тямлю це діло. А більш того, що докладаю праці, щоб розводить в себе в садку усякі лікарські зілля та зела, помічні в хворобах, і навіть на цьому трохи заробляю, ще й між селянами розводжу культуру усякого зілля. Тут, у нашім краї з давніх-давен ще скарб позаводив усякі лікарські помічні зілля.

— То в вас, бачу, роботи немало! — сказав доктор.

— О, ми не сидимо, згорнувши руки! Нема часу посиденьки справлять, — обізвалась Галя.

— Оце восени або й після жнив маємо на думці чкурнуть аж в Фінляндію на науку, — сказала Маруся, крутячи папіроску. — Заберемо й Ліду з собою, щоб не сиділа дурно на селі та не нудила світом дурнісінько.

— Ліда має хіть вчитись, то ми через те її підмовляємо їхать з нами, — прикинула Галя.

— От і добре! Матиме собі діло й зайняток, — сказав доктор. I

Маруся подала Уласевичеві папіроску й сама закурила, розмовляючи якомсь попаничівській, усе на низьких нотах.

— Ми взимку навідуємось і до Києва. І доки в Києві були жіноцькі вищі курси, ми вряди-годи було ходимо на лекції, щоб не запускать своєї просвітності, щоб, бачте, наші голови не позаростали бур'яном та цвіллю, — сказала Маруся й зареготалась дзвінким гучним альтовим реготом.

Посидівши та побалакавши з годину, доктор розпрощався з паннами. Проводячи гостя, панни завели його в садок та в квітник і показали довгелецькі грядки, де росли усякові лікарські помічні зілля: шельвія, аглицька м'ята, ромашки й інші. Панни, очевидячки, милувались цими грядками, чистенько виполотими й политими.

— Це, бачте, в нас в Полтавщині в Лубнах є ботанічний садок, належачий до скарбу. Звідтіл пішли скрізь по дідичах усякі помічні в хворобах лікарські зілля. От і ми завели ці зілля на свою обихідку та й на продаж, — маємо з цього чималу користь,—сказала Маруся.

— Завертайте ж до нас, сусіде, хоч вряди-годи! Посидимо та хоч перекинемось живим слівцем! — просила Маруся молодого панича на прощанні.

— Добре! Заїду колись, чи випадком, чи й зумисне! — сказав Уласевич, сідаючи хапком і вгнізджуючись в кублі, в напханій в задку соломі на поштовій чортопхайці.

Минули жнива... Хліб уродив навдивовижу. Ужинок був надзвичайний. Старий Гукович спромігся вистачити для Ліди грошей на дорогу й на науку. Обидві Матушевські дали Ліді звістку, щоб вона лаштувалась в дорогу, й сповістили їй про день виїзду. Вони обіцяли заїхати за нею по дорозі, їдучи на вокзал. Мелася дала знати листом Яковові Кириковичу, щоб він прибув до їх попрощатися з сусідами. Вона й сама була трохи закохана в свого гарного дівера.

Яків Кирикович прибув до Гуковичів надвечір в назначений день. Він застав Матушевських. Вже пили чай на веранді, що виходила в садок. Старі привітали гостя радісно. Маруся Матушевська схопилась з стільця й випросталась на весь свій високий зріст. В очах блиснула радість. Вона подала докторові свою чималу руку й по-панічівському труснула її, привітно осміхаючись. Блиснули чудові міцні зубки, і над верхньою губою замиготіла чорна смужка ледве примітних вусиків.

Пішла розмова, жвава й цікава. Матушевська розказувала про урожай. Вона була рада, що цього року не змилила ні садовина, ні озимина, ні ярина, неначе земля знала, що для неї й сестри на цей час доконче треба буде чимало грошей. І старий Гукович був радий, що хліб уродив дуже добре. Добрі жнива дали веселу напругу усім цим селякам.

— Ну, тепереньки, про мене, їдьте та й вчіться усього, чого душа забажає! Навчіться плести кошики, — то й це діло не погане й не зайве. Не будемо купувати нашим політницям та копачам кошиків. Буде чим і картоплю зносити, як копатимемо восени. Все-таки менше буде трати, — жартував старий.

— Там, в Фінляндії, вміють добре маринувати оселедці, — сказала Мелася, — вивчіться лишень і цього та й нас навчите. Я страх як люблю мариновані оселедці! Не забудете? Га? Так, між іншим ділом, прихапком, та таки викрадіть цей секрет в чухнів.

— Добре! коли при нагоді трапиться десь, — обізвалась Ліда.

— Але ж ти, серце, забула, що в нас у Дніпрі не ловляться оселедці, а тільки якась поганенька плітка та судаки, та часом трапиться колись-не-колись чечуга, — сказав Мишук.

— То ви в чухнів постережіть таку науку, щоб з наших пліток та судаків наробити маринованих оселедців, — промовила Мелася й дрібно засміялась.

— Цього ми, певно, не зможемо зробити. Наука ще не дійшла до такого дива, щоб перетворить рибу в оселедці, — сказала Маруся.

— Та ніколи до цього й не дійде, — обізвався Яків Кирикович, — будьте певні, що такого чуда ніколи не буде.

— Як то не буде? Адже ж в пісні співають: «Нехай так, нехай так! Нехай буде з риби рак!» — говорила Мелася.

— Та то, бач, серце, тільки тоді з риби буде рак, як цього замандюритесь жінкам, — обізвався Мишук.

Михайло Кирикович вже трохи постерегав Меласині вередливі норози. Він вже пересвідчився, що Мелася незабаром звелить йому перетворять рибу в рака.

Усі балакали, усім було весело, тільки Ліда сиділа мовчки й слова не промовила. В її очах виявлявся смуток.

Гості пили чай хапки, щоб часом не опізниться на вокзал. Той вокзал дратував усім нерви. Випили чай і зараз почали прощатися. Ліда прощалась з усіма й несподівано заплакала, зирнувши востаннє на молодого доктора.

— От тобі на! То була б і летіла в далекий край, а це звідкільсь і сльози? — спитав батько.

Посідали на повозки й рушили з двору. Молодому докторові здавалось, що од'їжджає хтось найлюбіший, наймиліший йому на усьому світі. В його здавило коло серця. Він насилу задержав зітхання. Яків Кирикович, напившись чаю, швиденько попрощавсь і покатав степом, щоб хоч трохи розігнать задуму та розвіять смуток.

Він приїхав додому, увійшов в свої покої, засвітив світло. В покоях було тихо, якое порожньо, аж мертво. Передніше колись покої не здавались йому такими порожніми та сумними. Доки Ліда була в батька, недалечко од його, йому здавалось, що її дух вітає в його кімнатах, що її вид, її очі ніби визирають на його звідкільсь, линуть ластівками по покоях, звеселяють його серце. Теперечки йому здалось, що й дух її зник і сліду не покинув.

І молодий хлопець, щоб розігнать сум та нудьгу, ще з більшим завзяттям прилягав до своєї роботи, понаписував кілька лікарських книжечок для народу. Були дозволені дві його нові книжки для селян. Він надрукував їх і сів за нову лікарську роботу. Це його трохи розважало й звеселяло. Селяни йняли йому віри й привернулись до його: щодня з сіл приходили за ліками та за порадою в хворобах по два десятки чоловіка або й більше.

По деяких газетах з'явились звістки за це, як за щось досі нечуване на селах. До Никона на святках та в неділі юрбами збирались парубки, дівчата й навіть чоловіки, щоб послухать читання українських народних книжок. Продаж українських книжок пішов по околиці дуже добре. Селяни цікавились книжками й залюбки купували й читали їх. Цим ділом правував молодий доктор і тим розважав себе.

Минула осінь, минула й зима. Пробувши в цей час в Фінляндії, Матушевські й Ліда аж напровесні вернулись додому й понавозили і нових верстатиків, і чимало усяких виробів. Яків Кирикович прочув од людей, що вони вже вернулись, і зараз поїхав до Гуковичів. Він стрівся з Лідою, неначе з рідною людиною, і не міг набалакатись з нею.

Од того часу Яків Кирикович почав надто вже часто навідуваться до Гуковичів. І батько й мати вже давненько примітили, що він їзде до їх неспроста. Кохання не можна втаїть од людських кмітливих та цікавих очей. Батько перестав виходить до гостя в світлицю й навіть зумисне виходив на тік або виїздив верхи на поле. Мати приймала й вітала його байдужно. Ліда швидко догадалась, що ті одвідини неприємні старим, змовилась з Яковом Кириковичем з'їжджаться в Матушевських і напередодні своїх одвідин завжди подавала йому звістку листом.

Знов запишнися май квітками та співами соловейків. Засяло ясне майське сонце. Молодому хлопцеві пригадався май минушого року, препишний та прехороший, коли зайнялось його серце коханням на братовому весіллі. Обоє молоді часто зострічались в домі Матушевських. Але несподівано трапивсь дуже неприємний випадок.